

DÉL-BALATON TÁJEGYSÉG

Könyvünkben e kifejezés alatt vontuk össze a tó déli partvidékén fekvő, természeti és kultúrtörténeti értékekben gazdag, részben turistautakkal is érintett helyszíneket. Jobb híján ide soroltuk a Balatont keletről szegélyező látványos kenesei magaspartot és a Balatonfőkajáron található legidősebb dunántúli kőzetkibúvást is.

Hagyományos értelemben vett kalapálható kőzet – néhány kivételtől eltekintve – jóformán nincs is a somogyi oldalon. A túlnyomórészt löszrel fedett pannon homokhátaból álló Külső-Somogy dombvidéke némi hasonlóságot mégis mutat az átellenes Balaton-felvidékkel. Rögökre darabolódott, lépcsős felszínét É-D irányú markáns patak-völgyek szabdalják, bár a laza üledékek miatt korántsem olyan meredek völgyoldalakkal, mint a sédek szurdokai. A köztudatba még nem igazán átment másik rokon vonás, hogy a fonyódi és a boglári hegyek szintén bazaltvulkáni eredetűek. A Tapolcai-medencét uraló társaikhoz csak azért nem hasonlítanak jobban, mert itt az erózió már jobban elpusztította őket.

Somogyban rajtuk kívül az igazi változatosságot – tájképi szempontból – a galériaerdőkkel kísért vízfolyások, illetve ezek alsó szakaszának elmocсарasodott foltjai jelentik. Közülük legismertebb a Nagyberék, de vizes élőhelyként nagyon értékesek a halastavakból visszaalakított védett természeti területek Látránynál és Törekinél. A hullőkön, kétéltűeken kívül madárviláguk kifejezetten gazdag, nem is beszélve a mocsári, lápi növényritkaságokról és a vízhez kötődő rovarokról.

A szántóföldi művelésre kevésbé alkalmas, kiemelt térszíneken dús cseres-tölgyes és gertyános erdők díszlenek. Ezek kevésbé feltárt élővilága szintén tartalmaz ritkaságszámba menő, értékes fajokat.

A sajátos dél-balatoni táj megközelítését nagyban megkönnyíti az autópálya, ahonnét számos leágazó segítségével közvetlenül juthatunk el a fejezetben leírt érdekes helyszínekre. A természetbarát turizmus számára még sok felfedeznivaló rejtőzik e vidéken.

VÖRS, SZEGERDŐ, FÖNYED, TIKOS, HOLLÁD

1

MEGKÖZELÍTÉS

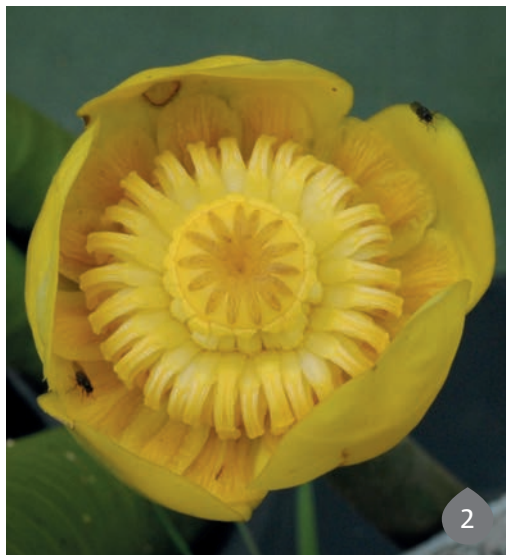
Balatonszentgyörgy felől a vörsi bekötőúton a falu központjáig autóval, vagy Vörs vasúti megállóhelyig vonattal.

TÚRA

18 km, 30 m, 4-5 óra, kerékpáros
Vörs v.m.–Tájház–Szegerdő–(Főnyed)–Tikos–
Hollád–Battyánpuszta–(Csillagvár)–Vörs

TUDTA-E?

A Vörsi-berek Mária asszony szigete 8 ezer éve már lakott hely volt. Kerámia- és más leletek őrzik a Balkánról ide vándorolt őskori népesség emlékét.

2

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonszentgyörgy: Talpasház

3

APRÓFALVAK A BALATON VÉGÉNÉL

Karácsonyi betleheméről és a gólyáiról **(1)** nemzetközileg elhíresült Vörs faluban néhány házban még láthatók az évszázados népi építészet hagyományai. Ilyen a Dózsa György utcában álló nádfedeles, vályogtéglából épült Tájház **(4)**, melynek eredeti berendezési tárgyaiból megismerhetjük a hajdani falusi életformát. A vaskos fagerendákra alapozott talpasház kiállítása a nyári időszakban látogatható. Bemutatja a közeli Kis-Balaton lápjából élő egykori pákászok életmódját, valamint a népi halászati módszerekhez kapcsolódó szerszámokat.

A vörsi temető mellett délre tartó földút az erdő szélén egyenesen átvezet a szomszéd faluba. Útközben a beszédes nevű „Kárász” (kistermetű halfaj) vizenyős laposa mellett hajtunk el. Az erdővel körülvett Szegerdőtől kitérőt tehetünk az aprócska Főnyedre, miközben a vizitökkel **(2)** benőtt Határ-árokknál átváltunk Somogyból Zala megyébe. Szegerdőről kelet felé egy földúton a környék másik legkisebb településére, a mindössze két utcából álló Tikosra kerekeshetünk. A csendes fa-

lucska megtekintése után Hollád az újabb úti cél, ahol a régi malomépületet érdemes meg nézni.

A dombok lábánál húzódó kisközségből forduljunk É-ra, és menjünk át Battyánpusztára. Az egykori majorsági központból kinőtt település szépen helyreállított műemlék jellegű épületét, a hajdani „urasági kastélyt” csak kívülről láthatjuk. Egy kis kitérőt viszont megér a közeli Csillagvár. Az egyedülálló építészeti ritkaság neve különös alaprajzára utal. A Festetics grófok 1820-as évek elején épült vadászházában manapság egy középkori panoroptikumként berendezett kiállítás és kovácsműhely várja a látogatókat.

Balatonszentgyörgy felé továbbhajtván, fél km után balra kell lekanyarodni Vörsre, ahol még ejtsük útba a Festeticsek intézőjének barokk lakóépületét. Ha még a Kis-Balaton nádvilágából **(3)** is szeretnénk egy kis ízelítőt kapni, akkor a vörsi vasúti megállótól nyugat felé keressük fel a madárfigyelő tornyot, illetve a Pap-kerti kilátót.

SOMOGYVÁR

MEGKÖZELÍTÉS

A somogyvári Kupavár-hegy történelmi emlékhely a Kaposvár–Fonyód műút mellett található. Somogyvár vasúton és autóbusszal is elérhető. Az emlékhelyhez 1,4 km-es kerékpárút is vezet.

TÚRA

1,5 km, 50 m, 1 óra, gyalogos
Somogyvár–(Z)–Kupavár-hegy

TUDTA-E?

A történelmi időkben – a Sió-zsilip megépítéséig – magas vízállásnál egészen Somogyvárig nyúlt a Balaton vízfelülete. A Nagyberkek lecsapolásával részben kiszáradt a terület, csak foltokban őrződött meg a hajdani mocsár.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Somogyvár: Széchenyi-család kastélya (jelenleg nevelőotthon). Körülötte botanikai ritkaságokat (páfrányfenyő, tulipánfa, kígyófa) tartalmazó park.

Somogyvamos: Krisna-völgy, Árpád-kori Pusztatorony

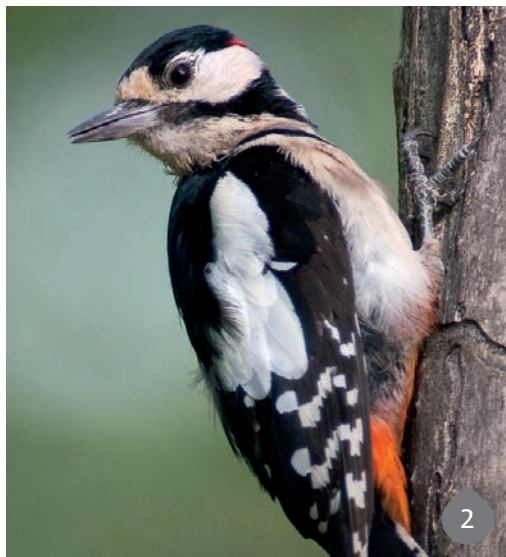
KOPPÁNY VEZÉR FÖLDJÉN

Somogyvár már a honfoglalás idején jelentős szerepet játszott. A hagyomány szerint Bulcsú és Fajsz, majd Koppány vezér uralmi központja volt. Az újabb régészeti ásatások azonban nem igazolták ezt a feltevést. A középkorban viszont hosszú ideig Somogy vármegye székhelyeként működött. A török hódoltság után veszítette el jelentőségét. Somogyvár mai legfőbb vonzereje a Szent László által építtetett bazilika, illetve kolostor **(1)**, amely később a király temetkezési helyéül szolgált. A romjaiban is lenyűgöző építményt **(3)** közel egy évtizedes felújítás után, 1983-ban hazánk harmadik történelmi emlékhelyévé nyilvánították Ópusztaszer és Mohács mellett. Érdekességként említjük, hogy a kövel kirakott kút **(2)** nyirkos és árnyékos belsejében meglepedett a védett gímpáfrány. Az elsősorban kultúrtörténeti emlékei miatt védett terület magja egy 170 m magasságban

fekvő fennsík jellegű terület, amelyet három oldalról ma is jól látható sáncok határolnak. Az évszázadokig erdő borította, meredek domboldalakat hajdan a Nagyberekhez szervesen kapcsolódó Pogány-völgyi-berek víztükre ölelte körül, kitűnő természetes védelmet biztosítva számára. A hegyről a Balaton felé, valamint a Nagyberekre is csodálatos panoráma nyílik. A távolban kéklenek a Tapolcai-medence tanúhegyei, közelebb a fonyódi és a boglári Vár-hegy emelkedik. Keleti irányban a Külső-somogyi-dombság hullámos felszíne terül el. Mindezt a hegy délkeleti sarkában álló, részben faszerkezetes kilátótoronyból még jobban láthatjuk.

A szomszédos Nagyberek sásos, nádas növényzete kitűnő élő- és táplálkozóhelyet biztosít a mocsárhoz kötődő kételtűeknek és hullóknak, illetve madaraknak.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Fonyód: Sipos-hegyi kilátó; Palánkvár és Pannon-tavi geológiai feltárás a város déli részén

MEGKÖZELÍTÉS

A hajó kikötőtől és a szomszédos vasútállomástól induló P jelzést követve, a 7-es főút D-i oldalán, a József úton jobbra felkanyarodva jutunk a „hegyre”. Autóval szintén megközelíthetjük a posta környéki parkolóhelyeket.

TÚRA

2 km, 100 m, 1 óra, gyalogos
Posta–(P)–parkerdő–múzeum–Szaplóczay-sétány–(PA)–Berzsenyi-kilátó–posta

TUDTA-E?

Fonyód-Bélatelepen élt (1870–1970) és alkotott az autodidakta tudós, Bacsák György. Nemzetközi hírnevet szerzett a jégkorszakok kialakulásának csillagászati okokra visszavezethető elméletével.

A DÉLI PART EGYIK LEGSZEBB PANORÁMÁJA

A városi parkerdő fái közt átsétálva érünk ki a balatoni magaspart peremén kialakított sétányra. A bátrabbak egy taposott ösvényen lemerészkedhetnek a pannon homokfal kezdetéhez, de az omlásveszély **(1)** miatt ne menjenek tovább a fal alatt.

A parkból néhány lépéssel máris a Szaplanczay-sétány elején járunk, melytől balra áll a Fonyódi Múzeumnak **(3)** helyet adó volt Velics-villa. Az itt berendezett állandó kiállítás (Ezerarcú Balaton) betekintést nyújt a tó természeti képeinek megannyi csodájába. Diorámákban láthatók az élővilág pikkelyes, tollas és bundás képviselői, míg a földtani múltat ősmaradványok és egy geológiai terepasztal mutatja.

A sétányon tovább ballagva páratlan kilátás nyílik a Tapolcai-medence tanúhegyeire. A szemközti magasodó Badacsony mellett sorakoznak kisebb vulkántestvérei **(4)**. E látkép sti-

lizált változatát ábrázolta a Balaton-felvidéki Nemzeti Park korábbi címere is.

Az út túloldalán álló fürdőhelyi villasor épületeinek többsége még őrzi múlt század eleji stílusát, akárcsak a vaskos kőpadok.

A sétaúttól balra, a házak közt felkapaszkodva egészen a Fonyódi-hegy tetejére vezet utunk. A jól védhető magaslatot egy földvárral erősítették meg. A hajdani sáncok maradványait a még ma is látszó tereplépcsőről ismerhetjük fel. A kis erdei tisztás padjai fölött a Berzsényi-kilátóról nemcsak a Balaton felé, hanem a DNy-ra elterülő Nagyberekre is pillantást vehetünk. A hegyet körbeölelő mocsár vize a középkorban jóval magasabb szintű volt, így a fonyódi magaslatok szigeteket alkottak a Balatonban.

A kilátótól bármelyik erdei úton visszasétálhatunk a városba, miközben fakopánccsal **(2)** vagy mókussal is találkozhatunk.

BALATONFÖLDVÁR, KÖRÖSHEGY, KEREKI

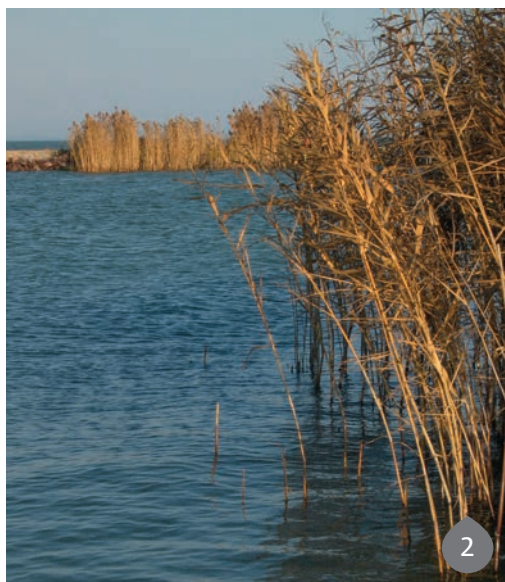
MEGKÖZELÍTÉS

Balatonföldvár vasútállomásától vagy a Balaton-bringakörútról.

TÚRA

22 km, 110 m, 4 óra, kerékpáros
(részben gyalogos)

Balatonföldvár v.á.–Köröshegy–Kereki–(PL)–Fejérvő vára–(PL)–Cserkész-tó–Köröshegy–Szántódtrév

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonföldvár: Keltatúra, tóparti platánsor
Szántódpuszta: Majormúzeum

TUDTA-E?

Külső-Somogy „darabos” felszíne a földtani sakktabla-szerkezet következménye. A pannon üledékeket fiatal törésvonalak négyzethálósan felszabdalták, majd ezek mentén féloldalasan kibillentek a dombokat alkotó rögek. Az egyes táblák déli lankás lejtője hosszan ereszkedik a következő völgyig, míg északi homlokuk rövid és meredek.

KEREKEZÉS KEREKIBE

Balatonföldvár városközpontján át, a 7-es főutat keresztezve Kőröshegyre tekerünk, ahol a 15. századi műemlék templomnál feltétlenül érdemes megállni. Jobbra, a község főutcájára kanyarodva néhány helyreállított régi parasztház és a szépen felújított Széchenyi-kastély mellett is elhaladunk. Hamarosan az alulról „félelmetes” látványt nyújtó M7 autópálya völgyhídjának pilléreihez érkezünk **(1)**.

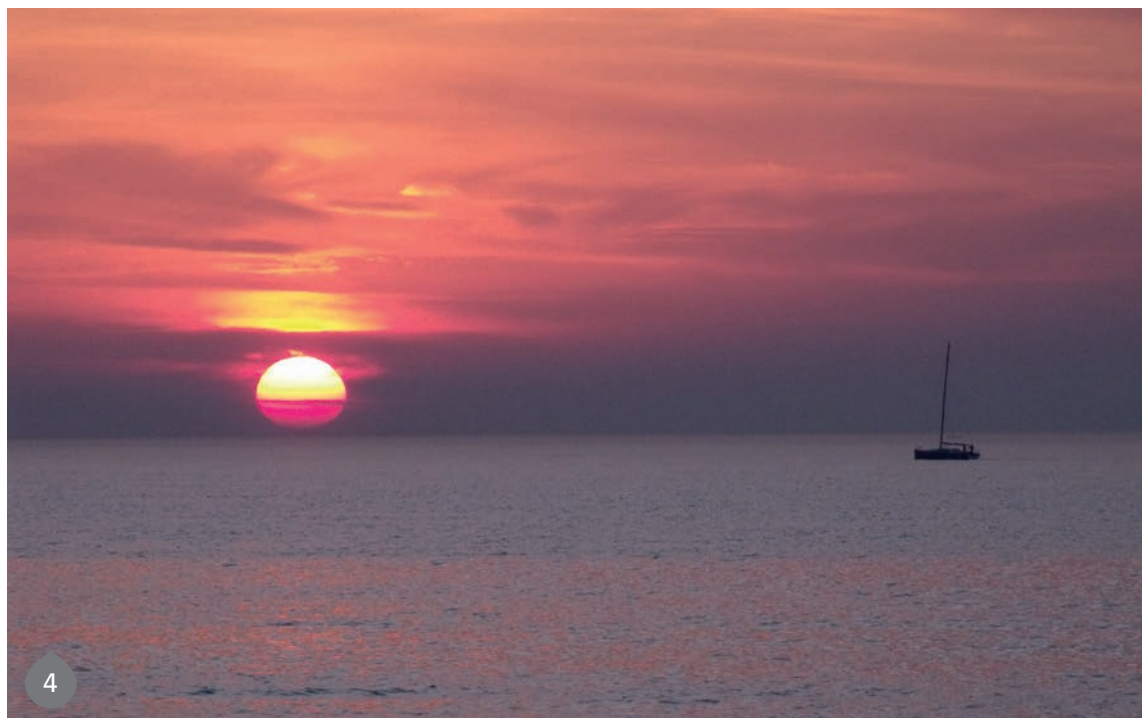
A lassan emelkedő úton hosszan pedálozunk Kereki túlsó végéig. Az ottani autóparkolónál célszerű letenni kerékpárunkat és gyalogosan továbbmenni, mert a várhoz felvezető PL jelzésű turistaút rendkívül meredek. Fáradtságunkat azonban feledteti a hangulatos erdő és a dombtető peremén terebélyesedő „ősreg” tölgyfa.

A mély sáncárkon átküzdve magunkat, rövid sétával körbejárhatjuk Fejérkö várat. Elgondolkotató az elnevezés, hiszen a csaknem teljesen „kőmentes” Somogy vidékén a középkori mesterek rákényszerültek, hogy téglából építkezzenek **(3)**. A szokatlanul piros várfalban

azonban elvétve akadnak sárga árnyalatú pannon homokkődarabok is. A törökök támadása előtt felrobbantott vár boltívei és mészkőből faragott oszlopmaradványai sejteni engedik hajdani szépségét. A belső udvarból remek kilátás nyílik a völgyhídra és a távoli Tihanyi-félszigetre.

Visszaereszkedve, a falu szélén pados-asztalos pihenőhely várja a megfáradt kirándulót. Nyeregbe pattanva a Balaton felé vegyünk az irányt, de egy kitérőt még tegyünk a táblával jelzett Cserkész-tóhoz. Az odavezető közel 2 km-es földút ízelítőt ad a homokon kerékpározás „örömeiből”. Kárpótlásul egy nagyon hangulatos völgyteknőben fekvő horgásztóhoz érkezünk, amit a Kőröshegyi-séd felduzzasztásával hoztak létre. Gátjáról ismét más szögből látjuk az impozáns völgyhidat.

Visszafelé Kőröshegy után érdemes a főúton maradni, hogy lekerekezhessünk egészen Szántódrévig **(2)**. Ha időnk engedi, ott még egy naplementét **(4)** is megvárhatunk, vagy átkelhetünk a Tihanyi-félsziget felfedezésére.

ZAMÁRDI

MEGKÖZELÍTÉS

A község központjából a turistajelzést követve, a Fő utcán lehet eljutni a Tájházhoz. Innét akár autóval is megközelíthetjük a Szamár-kő erdei pihenőhelyét.

TÚRA

2 km, 70 m, 1 óra, gyalogos, kerékpáros
Központ–(Z)–Tájház–(Z, S)–Szamár-kő–(S)–Kő-
hegyi kilátó

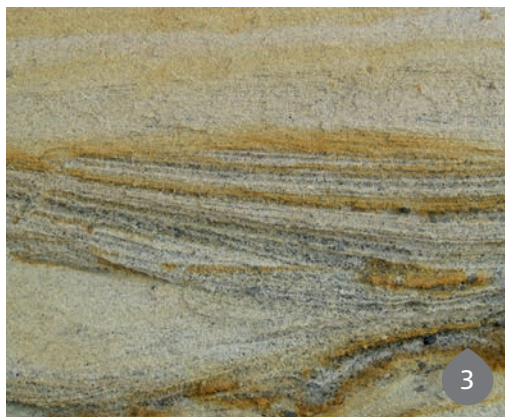
TUDTA-E?

A csipkeverést Kájel Endre helyi tiszteletes honosította meg Balatonendrén a múlt század elején. A rendkívüli kezűgyességet és türelmet igénylő hagyományt ma is folytatják.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Zamárdi: Tájház
Balatonendréd: csipkekiállítás

„PATANYOM” A KÖBEN

Somogyban szokatlan, ha egy térképen a kő kifejezést olvassuk, hiszen az egész dombság laza anyagokból (agyag, lösz, homok) épül fel. A Pannon-tavi finomhomokos **(3)** üledékeket azonban néhány elszigetelt helyen meszes kötőanyag cementálta több méter nagyságú kőtömbökké.

Némileg a Káli-medence kőtengereire emlékeztetve, a talajból kipreparálódva bukkannak elénk a bizarr formájú szürke kövek. Egyikük a nevezetes Szamár-kő **(1)**, melynek elülső oldalán a helybeli emberek egy samár patájának nyomát vélték felfedezni. Persze nem egy „őszamár” megkövesedett lábnyomát látjuk, hanem csupán a természet „játszik” velünk. Az erózió a homokkő puhább részeit jobban „fogyasztja”, mint az ellenállóbbakat, így fura alakzatok jönnek létre. A különbség csak any-

nyi, hogy a kőtengereknél kova a cementáló anyag, a somogyi oldalon pedig mész.

Ugyancsak a hasonlóságot erősíti, hogy itt is megcsodálhatjuk a madáritatónak nevezett, esővízzel teli mélyedéseket a kövek felületén **(2)**. Jó sűrűségben még a homokkő eredeti ferde rétegzettsége is előtűnik.

A szőlők közti jelzett úton – most már csak gyalogosan vagy kerékpárral – pár perc alatt a déli irányban elhelyezkedő Kő-hegyi kilátóhoz érkezünk. Mellvédjéről elénk tárul az innenső tópart szántódi turzasháromszögének beépítetlen, részben mocsaras területe és a túloldalon a Tihanyi-félsziget erdős tája **(4)**.

Ha időnk engedi, déli irányban még egy 4 km-es erdei körtúrát is tehetünk a S jelzésen, ami visszavisz bennünket a Tájházhhoz.

SIÓFOK-TÖREKI

MEGKÖZELÍTÉS

Siófok központjától négy km-re Ny felé, a 7-es főútról Töreki felé letérve. Törekibe helyi járatos busz indul Siófokról. Vonattal vagy autóbusszal érkezve Balatonszéplak-alsó és -felső vasúti megállóhelyektől egyaránt 1-1 km-re található a Töreki tanösvény kezdete. Közvetlenül a Cinegei-pihenőhelyhez autóval (egy szakaszon földút!) is el lehet jutni, ahonnan ki-sebb körtúrákra indulhatunk.

TÚRA

12 km, 20 m, 4-5 óra, gyalogos, kerékpáros, autós
7-es út töreki elágazó-(Z)-Töreki tanösvény-
Cinegei pihenő-(Z)-Töreki buszmegálló

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Siófok: Makovecz Imre tervezte templom,
Víztorony

TUDTA-E?

A Balatonba tartó Cinege-patak medrét fél évszázada számos helyen gáttal rekesztették el; így jött létre a majdnem tucatnyi tavacskából álló halastó rendszer. A gazdasági hasznosítás megszűnte után védetté nyilvánították az erősen elmocsarasodott állóvizeket.

A TÖREKI TÓRENDSZER

A Töreki-halastavak természetvédelmi terület napjainkra gazdag élővilágú, vízimadarak által is kedvelt kirándulóhellyé változott **(3)**. A tófüzér mentén kialakított tanösvény kilátót és erdei pihenőhelyet is tartalmaz. Az autópálya töltésétől délre még egy horgásztavat is létrehozta a „pecások” kedvéért.

A gyalogos és kerékpáros kirándulások egyes szakaszokon tetszés szerint kombinálhatók akár személygépkocsival is. A túraút egyvonalas, a kiindulási helyhez ugyanazon az útvonalon kell visszamenni, vagy Töreki központjából helyi járatos busszal térhetünk vissza Siófokra. A 7-es főút töreki elágazójától száz méterre, az aszfaltút kanyarjánál indul a tanösvény. Mellettünk a legelső tó náddal, sással teljesen benőtt lágja húzódik – számos hulló és kételtű élőhelye. Az autópálya töltése előtt terebélyes fehér nyárfák állítanak meg bennünket. Az öreg fák **(1)** hajdan a környéken legeltetett háziállatoknak nyújtottak árnyas delelőhelyet. A következő

horgászto nyílt vizén szinte mindig látunk életmet keresgélő, úszkáló vagy éppen csak pihenő madarakat. Tovább gyalogolva hamarosan újabb tó gátjáról figyelhetjük meg a sekély vízben zsákmányra leső nagy kócsagokat, gémekeket, netán egy-egy felröppenő bakcsót **(2)**.

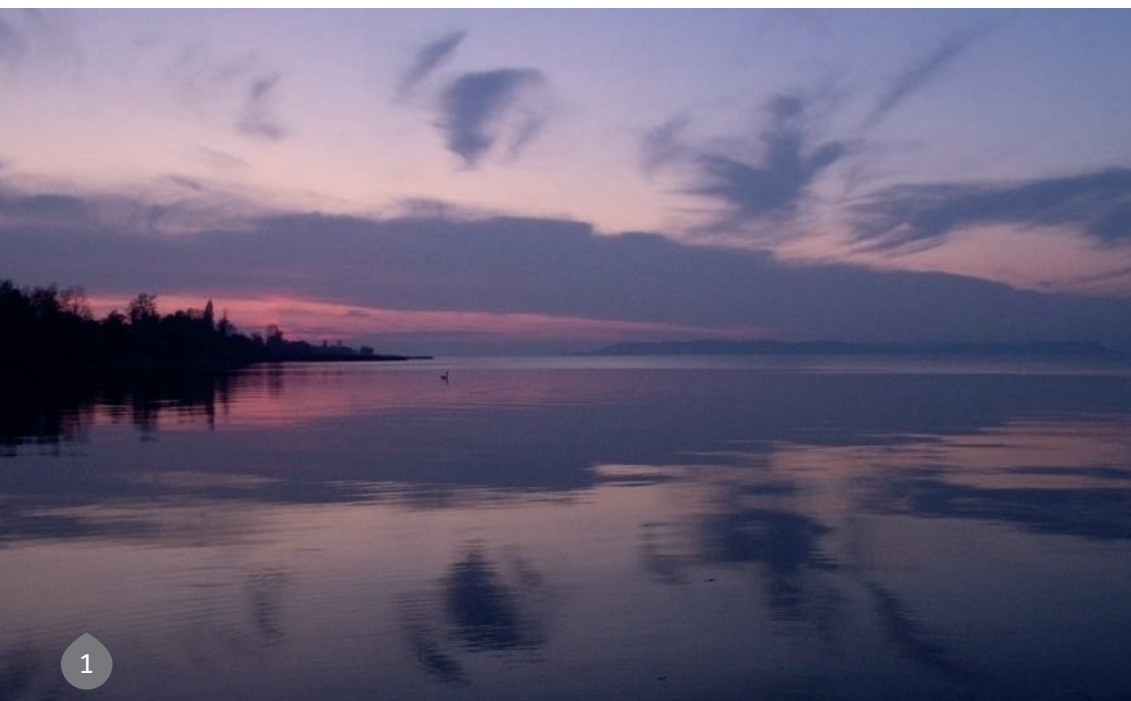
A falu előtti löszfalban parti fecskék és gyurgyalagok költőüregei sötétlenek, míg a nádasok fölött időnként feltűnik egy-egy ragadozó héja is. A korláttal védett löszfallal szemben, a halastó gátján elgyalogolhatunk a völgy átellenes oldalán lévő homokpusztarétre. Itt évszaktól függően sokféle virágzó növényben és lepkében gyönyörködhetünk. A völgybe visszakereszkedve, a patak hídján átkelve érjük el a Cinege-forrást.

Közvetlenül fölötte, a K-i völgyoldalban tűzrakó hellyel, asztalokkal, padokkal, esőbeállóval ellátott erdei pihenőhelyen hosszabban is érdemes időzni. Innét egyórás sétát is tehetünk a feljebb lévő százéves tölgyerdő mélyén.

3

SIÓFOK, TÖREKI, BALATONSZÉPLAK

1

MEGKÖZELÍTÉS

A Balatoni-bringakörútról vagy Siófok vasútállomásától pár perc alatt eljuthatunk a város központjában álló víztoronyhoz. Az autóval érkezők is a központ környékén találnak parkolót.

TÚRA

20 km, 70 m, 4 óra, kerékpáros
Víztorony–(P)–Békás-tó–(P)–Töreki–Cinegeforrás–(Z)–Balatonszéplak-alsó-balatoni kerékpárút–Sió-torkolat

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Siófok: Kálmán Imre Emlékmúzeum

TUDTA-E?

A Sió-zsilipet 1863-ban azért bővítették, mert nem volt képes levezetni az akkori nagyon csapadékos esztendőök fölös vizét a Balatonból. A viharos hullámok már a vasúti pályát is alámosták Fonyód és Boglár térségében.

VIZEK MENTÉN – KERÉKPÁRRAL

Stílszerűen, a város jelképévé vált régi Víztorony épületétől indítjuk „vizes túránkat”. Kezdetben a Dél-dunántúli Piros-túra nyomvonalát használjuk kerékpáros (de gyalogosoknak is ajánlható) körútként, amelyen szinte végig változatos vizek közelében tekerhetünk. Az M7 autópályát keresztezve egy balra kiágazó utcán közelítjük meg a patakduzzasztással létrehozott Békás-tavat (Csépany-tó). A kedvelt horgászató több mint 1 km hosszan húzódik vékony kifli alakban.

E kitérő után, a házakat elhagyva és a szántóföldet megkerülve kanyarodik vissza a turistaút a patak völgybe. A gyümölcsültetvényt kísérő kaszált réten, lovas tanyák mellett elhaladva érkezünk be Töreki házaik közé. A falun déli irányban áthajtva ereszkedünk le a Cinege-forrásnál kiépített erdei pihenőhelyre.

Némi erőgyűjtés után észak felé vesszük az irányt. A Cinege-patak völgyében létrehozott Töreki-halastavak természetvédelmi terület mentén, földúton pedálozunk tovább. Az

egy-egy tavakat elválasztó gátakra óvatosan legyalogolva számos vízimadárban gyönyörködhetünk.

Az aszfaltút kezdeténél jobbra egy löszfal húzódik, amelyben tavasztól ősziig színpompás gyurgyalagok és parti fecskék **(2)** laknak. A kis forgalmú úton kényelmesen kerekezünk a 7-es főútig. Innét balra Balatonszéplak-alsó vasútállomáshoz célszerű menni, és ott egyenesen a Balaton-partra lehajtva élvezhetjük a kilátást **(1)**. A kerékpáros útvonal jelzéseit használva az Ezüstpart üdülőövezetén **(3)** át K felé érjük el a Siót. A Baross-híd túloldalán rögtön forduljunk balra, majd a kereszteződésnél még egyszer balra. Már is a Sió-csatorna túloldalára jutottunk. Itt érdemes megnézni a Balatont megcsapoló zsilipet és a tó legnagyobb hajókikötőjét.

A szomszédságában kialakított Jókai-park öreg fái és a körülötte lévő utcák villái múlt század eleji, fürdővárosi hangulatot idéznek. Innét már könnyedén visszaérkezünk a városközpontba.

BALATONFŐKAJÁR

MEGKÖZELÍTÉS

Az M7-es autópálya lepsényi vagy balatonaligai lejárójától, illetve a 71-es főút balatonakarattyai körforgalmától a településre vezető műúton. Az autóbusz-megálló a falu központjában található. Vonattal Balatonfőkajár-felső megállóig kell utazni, onnét begyalogni a településre.

TÚRA

4 km, 30 m, 2 óra, gyalogos, kerékpáros
Faluközpont–(S)–pincesor–(S)–Somlyó-hegy
kőfejtője–Balatonfőkajár

TUDTA-E?

A kvarcfillit homokrétegeket tartalmazó tengerfenéki iszapként rakódott le majd' félmilliárd évvel ezelőtt. Az eltemetődött üledéksor 300 millió éve, a variszkuszi hegységképződés idején metamorf közetté alakult. A homokból fehér kvarclencsék és kvarcerek lettek, míg a csillámokban dús iszaptól fényes felületű fillit keletkezett.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Füle: szőlőhegy karbon korú konglomerátuma

BOROSPINCÉK A DUNÁNTÚL LEGÖREGEBB KÖVÉN

A falu szépen rendezett főterének parkolójától a domboldalon épült református templom felé vesszük az irányt. A turistajelzés elhalad mellett, majd a temető sarkának érintésével a műút túloldalán felvezet a pincesorhoz. A „kőmentes” balatonfői térségben szokatlan látványt nyújt az út két oldalán hosszan húzódó kultúrtörténeti emlék, amit felújítva ma is használnak a gazdák. A szorosan egymás mellé épített borospincék homlokfala helyben bányászott, illetve részben a Balaton-felvidékről ide hozott kőből készült **(2)**. Jellegzetes szürkéssárga színük érdekes hangulatot kölcsönöz a tájnak. A szomszédos szőlőhegyre vezető turistajelzést követve jutunk el a nevezetes geológiai képződményt rejtő felhagyott kőbányához. Kizárólag az itteni Somlyó-hegy tetején bukkan felszínre a Dunántúl legidősebb kőzete, a metamorfizálódott Balatonfőkajári Kvarcfillit. Ke-

letkezéséről a helyszínen felállított ismertető táblán olvashatunk részletesebben.

A tüskés bozóttól a közelmúltban megtisztított bányaudvar lépcsős kőfala tíz méternél vastagabb geológiai alapszelvényként tárja fel a másutt csak fúrásokból ismert kőzettípust. A meggyűrődött, összeráncolódott, törésekkel átjárt kőzet sajátos mintázatot mutat a laikus érdeklődő számára is **(1)**.

A lapos hegytető jó körkilátással örvendeztet meg bennünket: a Mezőföld síkjától **(3)** a Somogyi-dombságon át a Bakony magaslatai felé szabadon kalandozhat tekintetünk. Nyugati irányban a Tihanyi-félsziget, sőt még a Balaton egy picit darabkája is kivehető.

A tüskés bokrokkal tűzdelt, ligetes magaslat jó néhány fajnak nyújt természetes menedéket a régóta művelt mezőgazdasági területek ölelésében.

BALATONKENESE

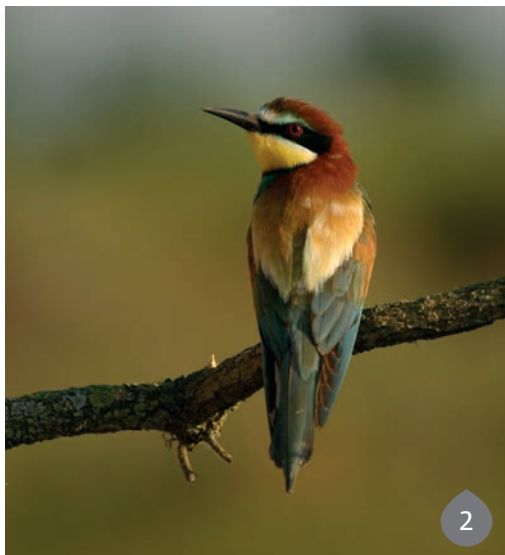
1

MEGKÖZELÍTÉS

A 71-es főúton a balatonkenesei vasútállomástól Balatonfűzfő felé 1 km-re, a jobbra eső füves térség szélén parkolhatunk. A főúton itt egy buszmegálló is van.

TÚRA

2 km, 80 m, 1 óra, gyalogos
Parkoló–jelzetlen ösvény–Tatár-likak–magaspart széle–Tátorján tanösvény–kilátó

2

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonkenese: Tájház, Református Óparókia, Kultúra Háza
Balatonfőkajár: kvarcfillit geológiai alapszelvénye

3

TUDTA-E?

A Kenesei-magaspartot tévesen sokan löszfalnak gondolják. Gyakran a turisztikai leírásokban is így, helytelenül szerepel. A Balaton több évszázaddal ezelőtti, magasabb vízszintjének hullámverése által alámosott képződmény valójában a Pannontól tízmillió éve lerakódott, jól rétegzett, finom homokjából áll.

TÁTORJÁNOK A TATÁR-LIKAK FELETT

A fölénk magasodó partfal **(4)** tövében húzódó Partalja utcán kelet felé, jobbra indulunk. Rövidesen egy balra kiágazó – a meredek domboldalba vágott – ösvény lépcsői könnyítik a felfelé kapaszkodást. A végig erősen emelkedő gyalogút félmagasságában található a Tatárlikak sötétlő nyílásai **(1)**. Ezek évszázadokkal ezelőtt homokba ásott „barlanglakások” voltak; utolsó lakójuk az 1900-as évek táján költözött el. Az üregekbe ma már életveszélyes bemászni, mivel mennyezetük omladozik.

Ösvényünk a temető sarkánál éri el az itt némileg alacsonyabb partfal tetejét. Innét balra fordulva, a peremen haladó, tovább emelkedő gyalogutat követve egyre jobban kitárul előttünk a Balaton látképe.

A magaspart ötvenméteres fala előtt néha cikázva repülő sarlósfecskéket vagy „gurgulázó” énekű gyurgyalagokat **(2)** is megpillanthatunk.

E fokozottan védett madarak a homokba vájt üregekben költenek. Útközben jobb kéz felé is érdemes figyelni, hiszen itt már megjelenik a tátorján **(3)**, ez a különös nevű védett növény. Hazánkban már csak néhány helyen jelzi a hajdani löszpuszták maradványait. Méteresre is megnövő, terebélyes, áprilisban fehér virágú bokrai őszre elszáradnak, s ördögsekéreként görgeti őket a novemberi szél.

A kiszélesedő tetőn vörös homokkőből állították fel a tragikus sorsú helyi költő, Soós Lajos emlékművét. Mellette, a közelmúltban épített kilátóról teljes panoráma nyílik a tóra és az itt kezdődő Mezőföld síkjára. Különösen télen nyújt érdekes látványt a befagyott Balaton rianásokkal szabdalt jégmezeje.

Visszafelé a már bejárt útvonalat használhatjuk, vagy a hétvégi házak közti utcákon Balatonkenese központjába is lemehetünk.

4

DÉLI-BAKONY TÁJEGYSÉG

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park területe nem nyúlik át a Déli-Bakonyba. Miután könyvünk elsősorban a Balatonhoz közelebbi kirándulásokra koncentrálna, innét elsősorban csak a kisebb természetvédelmi területekről és némelyik földtani képződményről adunk leírást. A sort a Szentgáli tiszafás nyitja, majd a Művészetek Völgye rendezvénysorozat révén elhíresült Kapolcs környékéről és az Eger-víz mentén fekvő hegyesdi Vár-hegyről mutatunk be túrát.

E megkapó szépségű bazaltvulkáni térségtől északra a tájat egy jóval nagyobb hajdani tűzhányó uralja, a Kab-hegy. A kicsit nehezebben megközelíthető és turistautakkal sem annyira ellátott platóját vadban gazdag, hatalmas bükk-erdők fedik. Alattuk félszáz víznyelő és tucatszeli barlang rejtőzik, amelyek bizvást megérdemlik természeti értéként való nyilvántartásukat. A Kab-hegy bejárására egy Ajkáról induló kerékpáros körtúrát javasolunk, amely érinti a magasba törő Padragi-sziklát is.

A hegy északi szélén egy világhírű formakincs mutatkozó képződmény található. A védett Úrkúti-öskarszt mangánérc bányászattal feltárt óriás töbreinek mélyén sétálva szinte eltörlőd az ember. A szomszédos falu határában nyílik az overállos turizmus számára kiépített Szentgáli-kőlik, ahol bronzkori kultikus helyet feltételeznek a régészek.

Szintén öskarsztos – bauxit alatti – formák kerültek napvilágra több hektárnyi területen Darvastó mellett. Közeliében, a Sümeg feletti Rendeki-hegy peremén már messziről látszik az erdő sűrűjéből kikandikáló Fehér-kövek impozáns sziklafala. A város másik geológiai-régészeti nevezetessége az ősember tűzkőbányája a Mogyorós-dombon. Tőle kilométernyire mélyül a Sintérlapi-kőfejtő földtani bemutatóhelyé alakított katlana.

Végül a Déli-Bakony tájegységen kívül fekvő, de mégis a vulkáni tanúhegyek sorába tartozó – finom borairól elhíresült – Somlót is meglátogatjuk a Bakonyalján.

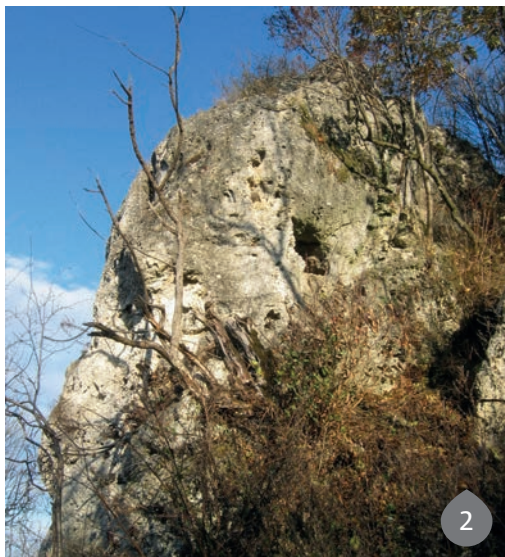
1

MEGKÖZELÍTÉS

A 8-as főútról a település mindkét végén leágazó vezet a templom melletti parkolóhoz. Vonattal Herendre érkezte, autóbusszal vagy 2 km-es gyaloglással jutunk át Bándra.

TÚRA

4 km, 150 m, 2-3 óra, gyalogos
Parkoló-(P+)-(PL)-Esseg-vár-(P+)-Cinca-(PA)-
tiszafás-(P)-Alinca-völgy-(jelzetlen)-Bánd

2

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Herend: Porcelánművészeti Múzeum
Márkó: népi műemlék házak

3

TUDTA-E?

A tiszafa nagyon lassan növekszik és éppen ezért tömör, rendkívül rugalmas fáját a középkorban íjak készítésére használták. Mérgező termése különféle gyógyszerek alapanyaga.

A TISZAFÁK ERDEJÉBEN

A Kossuth utcán Ny felé sétálva néhol még láthatjuk a helyi népi építészet jellegzetes régi lakóházait. Az egyik bal oldali udvarba bepillantva, a sziklafal aljában egy barlang sötét kapuzata tátong. Az útkanyarban rátérünk a turistajelzésre, majd balra felkaptatunk a hegyoldal ösvényén. A sűrű bokrok közül látványos sziklaalakzatok bukkannak elénk **(2)**. A dolomitban lévő lyukak jelzik, hogy egykor itt is karsztvíz oldotta a kőzetet.

A meredek kapaszkodó végén egy lapos tető rétvére érkezünk; előttünk magasodik Essegvár romja **(1)**. A közelmúltban megkezdett munkálatok eredményeként megújult a torony és több alapfal is kezd kibontakozni a földből. A hegy északi pereméről remek kilátás nyílik a Hajag és a Papod erdőkkel borított, méltóságteljes hegytömbjeire.

Visszaereszkedve az útra, hamarosan átkelünk a bővizű Séd szűk hídján, és a domb alatt elballagunk a Cinca-patak gyakran száraz medrének fűzfájáig. Kissé jobbra térve ta-

láljuk meg az erdészeti kerítés kapuját. Ezután „kemény” emelkedő vár ránk a Miklós Pál-hegy igen meredek oldalában. Kárpótlásul szép szál bükkök közt kanyarog a gyalogút, majd rövidesen megpillantjuk az első tiszafákat. Európa második legnagyobb természetes tiszafa erdejében vagyunk; mintegy 12 000 tő található e fokozottan védett területen **(3)**. Egyedülálló élmény a sűrű, sötétzöld lombok alatti barna foltos törzsek közt járni **(4)**.

A turistaút elágazásánál jobbra fordulva már folyamatosan ereszkedünk a ritkás vegyes erdőben. A nagy esésű völgyföket és a dolomitsziklákat kerülgetve jutunk le az Alinca-völgy torkolatához. A gyepes térség szélén jobbra induló földútra kanyarodunk. Mellettünk a Cinca árterének síkján ligetek és füves tisztások váltogatják egymást; kedvelt élőhelyei a színpompás lepkéknek. E jelzés nélküli szakaszon 1 km-es gyaloglással érünk vissza a faluba vezető, már ismert útra.

MEGKÖZELÍTÉS

Veszprém vagy Tapolca felől gépkocsival, illetve autóbusszal. A falu központjában parkolhatunk.

TÚRA

6 km, 200 m, 3-4 óra, gyalogos
Parkoló–(S)–Király-kő–(S)–rét–(jelzetlen)–kőkapu–faluközpont–Bíró-malom–(SΩ)–Pokol-lik

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Kápolcs: régi vízimalmok, Kálomis-tó

TUDTA-E?

A Király-kő tetejének erdeje ősi földvárat rejteget. A hajdani védművekből mára csak sekély árkok és bazaltból rakott alacsony kősáncok látszanak.

KIRÁLY-KŐ ÉS POKOL-LIK

A nyári kulturális rendezvényeken túl Kapolcs természeti értékei egész évben látogathatók. A vulkáni hegyeket áttörő Eger-víz völgye az egyik legszebb fekvésű dunántúli kistáj. A falu központjában a felújított, boltíves öreg kőhídon átkelve, hangulatos belső utca visz K felé a patak mentén **(4)**. A hegyre felkanyarodó turistajelzés régi, bazaltból épült házak közt vezet. Később egy lösz mélyúton kaptatunk a Király-kő alá. A fölénk tornyosuló hatalmas kőbástyákat hasadékok tagolják **(1)**. A gyalogút mellett tömött zsákhöz hasonló bazaltoszlopok támaszkodnak.

A mély eróziós völgyből balra kiágazó ösvényen a sziklák tetejére jutunk **(2)**. Peremükről messze kalandozhat tekintetünk; a Bondoró sötét tömegétől a távoli Kab-hegy kúpjáig. A völgy turistaújtjára visszatérve, egy több millió éves lávafolyás hátán kapaszkodunk fel a ba-

zaltfennsíkra. A bokros sűrűségből jókora rétre érünk ki. A napsütötte tágas kaszáló fölött észak felé végigyalogolva a réten, a Kopasz-hegy alatt már jól kitaposott erdei úton ereszkedünk. Bal kéz felől iszonyatosan mély völgy vágódott a tűzhányó által kiszórt, rétegzett bazalttufába. A szaknyelv által piroklasztitnak nevezett, cementált vulkáni törmelék az útbevágásban közvetlenül is tanulmányozható. A több méter magas sziklakapun át utunk visszavisz Kapolcsra.

Kis pihenő után a különlegességnek számító, eldugott bazaltbarlanghoz is javasolunk egy rövid túrát. A tapolcai országúton a faluközponttól alig másfél km-re, a Bíró-malommal szemben lévő völgyön küzdjük fel magunkat. A gyengén jelzett turistaút negyedóra alatt közvetlenül a Pokol-lik háromszög keresztmet-szetű, tízméteres üregéhez vezet **(3)**.

1

MEGKÖZELÍTÉS

A Veszprém–Tapolca főútról autóbusszal vagy gépkocsival a település központjáig.

TÚRA

4 km, 100 m, 2–3 óra, gyalogos
Faluközpont–(S)–fáslegelő–tanösvény–(SL)–
Hegyesdi-vár–tanösvény–Hegyesdi bányató

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Monostorapáti: halastó
Sáska: Ember-kő

2

TUDTA-E?

A Hegyesd DNY-i előterében húzódó dolomitmezőn bauxit rejtőzik a föld alatt. Eről árulkodnak a talajon néhol megjelenő vörös foltok.

EGY CSALAFINTA VULKÁNI KÚP

A kicsiny falu buszmegállójától DNy felé vezet ki a turistaút, ami egy kijárt murvás úton folytatódik a gyepes dolomitdombok között. Jó egy kilométernyi gyaloglás után érjük el a hajdani fáslegelő szélét. A legeltetés megszűnése miatt ma már kezdenek besűrűsödni a bokrok és a fiatalabb fák, de az egykor árnyat adó évszázados csertölgyek még uralják a növényzetet.

Alattuk kellemes erdei pihenőhelyet létesítettek; innét indul a Várhegy tanösvény. A vulkanikus hegyre déli oldalán visz föl a jelzés. A hajdani tűzhányó szabályos kúp formája **(3)** távolról még a geológusok számára is megtévesztő. Csak alaposabb tanulmányozásakor derül ki, hogy nem a Vezúv rétegvulkáni „kisöccsén” járunk, hanem az erózió pusztította ilyen tökéletes kúp alakúra az eredetileg szomszédjaihoz hasonlító, lapos tetejű, nagyobb átmérőjű tanúhegyet. A bazalttufából (a tanösvény lépcsőitől balra lévő sziklák) álló hegynek csak a csúcsán maradt egy kevéske kihűlt láva, ami a vulkán kürtőjének kitöltése lehetett.

E látványosan töredezett, néhol ferde oszloposságot is mutató bazalttetőre építették – részben a szálkőbe vésvé – a kis alapterületű váracsát **(1)**. Kisegítő szerepet játszott a szomszédos Csobánc erőssége mellett, illetve az Eger-víz völgyében vezető régi hadiutat ellenőrizte. A hegycsúcsról ma is remek kilátás nyílik minden irányba.

A várhegy átellenes, nagyon meredek oldalán ereszkedik le a tanösvény, majd a hegy lábánál jobbra visszavisz az erdei pihenőhöz. Útközben táblák ismertetik a környék növény- és állatvilágát. Utóbbiak közül szerencsés esetben találkozhatunk a búbos bankával **(2)**.

A legelő széléről gyalogoljunk be a faluba. A szépen parkosított főtér közelében – meglepetésre – egy felhagyott dolomitbányát találunk, melynek alját elárasztotta a megemelkedett karsztvíz. Az oldott karbonáttartalom miatt gyönyörű türkizkék a tiszta vizű tavacska, igazán érdemes megpihenni a partján.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Sümeg: Kisfaludy Múzeum, műemlék templomok

MEGKÖZELÍTÉS

A város központjából D-i irányba vezet a turistaút, de a 84-es főútról közvetlenül is behajthatunk a védett terület parkolójába. A főúton ugyanitt autóbusszmegálló is van. A tavasztól ősziig látogatható, tetőikkel védett földtani bemutatóhelyet érinti az Országos Kéktúra.

TÚRA

3 + 3 + 3 km, 200 m, 4-5 óra, gyalogos
(a 3. útvonal kivételével kerékpáros, autós is)
Központ–(K)–Őskori kovabánya.
Központ–(SL)–(jelzetlen)–Sintérlapi-kőfejtő.
Központ–vár–(Z)–Fehér-kövek.

TUDTA-E?

A Vár-hegy 10 millió éve a Pannon-tó egyik kicsinyke szigete volt; csak a felső harmada látszott ki a vízből.

KOVABÁNYÁSZAT AGANCSSZERSZÁMOKKAL

A középkori váráról **(4)** híres település egy kevésbé ismert nevezetességgel is dicsekedhet. A Mogyorós-domb ma már védett területén tárták fel Európa egyik legnagyobb kovakőbányáját. A gyepes térszín alól kikandikáló – a földszerkezeti mozgások által függőlegesre állított – mészkőrétegekben tűzkölcensék rejtőznek **(1)**. E könnyen hozzáférhető, kitűnő minőségű, kovaeszközök gyártására kiváló nyersanyagot már 5000 éve bányászták. A felszín közeli mállás és fagyhatás miatt fellazult kőzetrétegeket szarvasagancsból készített célszerszámokkal termelték az egykori emberek. Az agancs különböző részeiből kézbe illeszkedő; lazításra, feszítésre, kalapálásra és kapálásra alkalmas eszközöket faragtak. A jellegzetesen szürke árnyalatú, jól hasítható, de kemény kőzetdarabokból borotvaéles pengéket formáltak.

Egy másik geológiai nevezetesség a vasútvonal mellett fekvő Sintérlapi-kőfejtő, ahol tanösvénytáblák révén tájékozódhatunk a kréta időszak eseményeiről. A tengeri liliumok váztörédékei alkotta mészkövön (ebből áll a Vár-

hegy is) kívül igazi kuriózum egy 80 millió éves foltzátony. A tülök alakú kagylók vastag héjú, óriási teknői sűrűn egymás mellé növe összecementeződtek, és több méter átmérőjű zátonytesteket építettek a jól átvilágított, trópusi sekélytengerben.

Ennél jóval fiatalabb, eocén korú (45 millió éves) kőzetből áll a várral szemben magasodó hegyvonulat teteje. A zöld lombokból messziről is elővillanó világos árnyalatú sziklákról kapta nevét az itteni természetvédelmi terület. A Fehér-kövek impozáns sziklafala **(2)** több száz méter hosszan húzódik a Rendeki-hegy peremén. A hozzá vezető turistaút kiágazásánál, a parányi tisztásról remek kilátás nyílik a zalai vidékre. A lábunk alatt elterülő szőlőhegy lankáiról nehéz elképzelni, hogy tíz millió éve még tengernyi víz hullámzott e tájon. A szemünknek viszont mégis hihetünk; lefelé sétálva, a szőlőmezsgyék kőrakásaiban hullámverés által legömbölyített kavicsokat és görgetegeket látunk, gyakran mésszel összecementálódva **(3)**.

MEGKÖZELÍTÉS

Sümeg vagy Nyirád felől menetrend szerinti autóbusszal érkezve a nagytárkánypusztai elágazónál kell leszállni. Gépkocsival is itt lehet lekanyarodni az említett település felé, majd fél km után balra leparkolni az út mellett.

TÚRA

2 km, 20 m, 1-2 óra, gyalogos
Autóbusz megálló-(P)-természetvédelmi terület

TUDTA-E?

A bauxit erősen festő vörös színét a benne lévő hematit (Fe_2O_3) vasásvány okozza. Ennek hiányában az alumínium ércét adó nyersanyag teljesen fehér lenne.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Sümeg: Őskori kovabánya TT, Fehér-kövek TT, vár, templomok, múzeum

SZÍNES PALETTE A BAKONY SZÉLÉN

Nyirád neve a 20. század második felében szinte elválaszthatatlanul összeforrt a bauxitbányászattal. A falu nyugati határában e tevékenység emlékét őrzi egy földtani természetvédelmi terület **(2)**. A Darvas-tó lefejtett bauxitlencse TT különlegessége abban rejlik, hogy a bányászat nyomán előbukkant – mélyedésekkel és kiemelkedésekkel tagolt – domborzat egy 60 millió éves ősi felszín képét tárja elénk **(4)**. Akkortájt trópusi éghajlat uralkodott, és a karsztosodó dolomittérszínre vízfolyások szállították az élénkvörös iszapos málladékat. E karsztbauxit a töbrök és víznyelők mély csapdjába kerülve halmozódott fel. 50 millió éve tenger borította el az időközben megsüllyedt területet. A partközeli vizekben mészvázás egysejtűek nyüzsögtek. A változó vízmélységet a sekély lagúnában leülepedő szerves iszapok gyengén szénült csíkja jelzi az egykori bánya északi mészkőfalában. A lépcsősoron leereszkedve jutunk ennek közelébe. Tovább ballagva, a „holdbéli” táj kietlenségét a megtelepedő bokrok, fák oldják. Néhol karcok-

kal díszített sík köfelületek mutatják az iszonyú erejű tektonikus mozgások nyomát. Másutt az apróra töredezett triász dolomitot breccsává cementálta a meszes kötőanyag. A később kioldódott kőzetdarabkák helyén szögletes lyukacsok látszanak. Beljebb még egy félbevágott fosszilis víznyelőt is megismerhetünk.

A festők ecsetjére kívánczó legpompásabb színekben a kora tavaszi esőzések után gyönyörködhetünk (bár ilyenkor nem árt váltócipőt hozni). Az okkersárgától a rozsdabarnán át a mélyvörös, sőt itt-ott a halványlilaig terjednek a színek **(3)**, amihez aombok különféle zöldje és a kökénybokrok fehér virágdíszje adja a keretet.

Az egész Bakonyban csak itt megőrzött földtörténeti tájat a védett terület nyugati széléről lehet igazán áttekinteni. Ehhez É felől érdemes körbesétálni a perem mögötti erdőben **(1)**, ahol a nyírfák alatti mohaszőnyegből néhol előtűnik a Pannon-tó gyöngykavicsa is. A tisztás foltok növényvilágát a védett agárkosbor gazdagítja.

ÚRKÚT

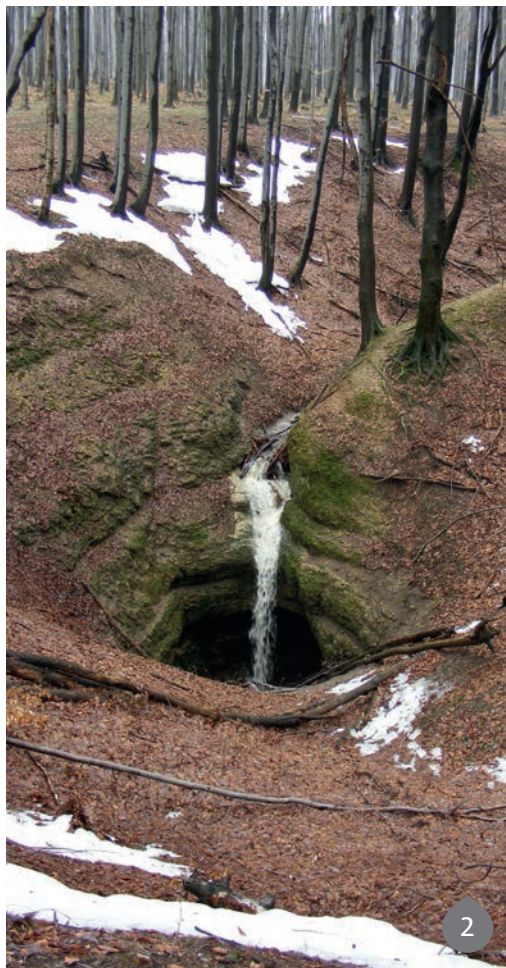

MEGKÖZELÍTÉS

Veszprém vagy Ajka felől lehetséges menetrend szerinti autóbusszal is. A faluközponban kell leszállni.

TÚRA

8 km, 100 m, 3-4 óra, gyalogos, kerékpáros
Faluközpont–(K)–Őskarszt–(K)–(KΩ)–(K+)–
Macska-lik–(jelzetlen)–Iszaptároló–Úrkút

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Szentgál: Kőlik barlang overállos túra
(www.szentgali-kolik.hu)
Ajka: Bányászati Múzeum

TUDTA-E?

Az úrkúti mangánércet „véletlenül” fedezték fel; 1917-ben szenet kerestek, de helyette a fekete ércet találták meg.

A mangánérchez kapcsolódó gyalogtúránk ősi és jelenlegi karsztos képződményeket egyaránt érint a Kab-hegy északi peremén, miközben változatos, erdős és gyepes tájakon halad át.

A falu központjától É felé indulunk, majd a jobbra nyíló Tüzér utca végén megérkezünk a csárda-hegyi Úrkúti-őskarszt természetvédelmi terület kapujához. A bejárat mögött füves-ligetes térség fogad bennünket, ahol az előbukkanó kerek köveken üldögélve élvezhetjük a természet nyugalmát, figyelhetjük a lepkék röptét vagy hallgathatjuk a madarak énekét.

A látnivalók alaposabb megismerését magyarázó táblákkal ellátott tanösvény segíti, melyen felülről körbejárhatjuk a „félelmetes” sziklakatlant **(1)**. Ezek az óriási karsztos mélyedések (töbrök) százmillió éve, trópusi éghajlaton oldódtak a rózsaszínű, jura korú mészkőbe. Belsejüket később mangánérc töltötte ki. A múlt században ezt kézi módszerekkel termelték, így tárult fel a világon egyedülálló őskarsztos formakincs – egy sok-sok millió éves tájrészlet. Az óriástöbrök mélyére lépcsőkön ereszkedhetünk le **(2)**, miközben a fölénk hajló falak szédítő látványt nyújtanak.

A védett terület déli végének kis kapuján balra haladjunk ki az országútra, majd a túloldalon induljunk neki a Kab-hegy emelkedőjének. Jó darabon egy régi kisvasút töltésén haladunk, melyről bal kéz felé jelzés mutatja a víznyelőben nyíló Fortuna-barlang bejáratát. Rövidesen kiérünk az erdészeti aszfaltútra, ahol jobbra másfél km után, a táblával jelölt helyen ismét jobb kéz felé térünk le a turistaúton. Hamarosan egy mély vízmosás kíséri bennünket, ami aztán a legszebb bakonyi víznyelőben végződik. Nagyobb esőzések után látványos vízesés zuhan alá a sziklapadról, és eltűnik a Macska-lik barlang sötét torkában **(3)**.

A villamos távvezeték nyomvonalát keresztezve É felé ballagunk a földúton. A hajdani lelelőerdő mára csaknem teljesen becserjésedett; mindössze néhány öreg hagyásfa jelzi az egykori használatot. Az útelágazóknál jobbra tartva pillantjuk meg a régi mangániszap-tároló tornyát. Régebben ide helyezték az ércdúsításból megmaradt meddő anyagot. A töltésen itt-ott még láthatunk néhány fémesen csillogó ércdarabot. A földúton lefelé érünk vissza a faluba.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Ajka: Helytörténeti Gyűjtemény, Kristály Múzeum

MEGKÖZELÍTÉS

Budapest vagy Szombathely felől vonattal. A vasútállomástól a városközpont felé kell indulni.

TÚRA

28 km, 200 m, 4-5 óra, kerékpáros
 Vasútállomás–Padragkút–(S)–Padragi-sziklák (kitérő)–jelzetlen országút–Kab-hegyi aszfaltút–Bújó-lik (kitérő)–(S)–Sárcsi-kút–(S)–Pokol-lik (kitérő)–(S+)–(K körút)–Bányászati Múzeum–(K+)–Alsócsinger–Ajka

TUDTA-E?

Az ajka-csingervölgyi temetőben nyugszik a múlt századi híres vadászíró, a Magyar Nemzeti Múzeum számára Brazília őserdeiben gyűjtő Molnár Gábor.

KAB-HEGYI KERÉKPÁROS KÖR

Ajka neve elválaszthatatlanul összeforrta a bányászati szénbányászattal, hiszen közel 150 éven át termelték itt a kréta időszi barnaszén. A város mögött terpeszkedő Kab-hegy bazaltvulkánja számos természeti értéket rejt, melyek egy részéhez tanösvények vezetnek **(1)**.

A városközpontból először át kell tekernünk a régi ipari övezeten, majd az összeépült, hosszú Padragkút házai közt hajtunk tovább. A balra álló Bányász- emlékműnél tisztelettel gondolhatunk a mélyben dolgozóakra, akiknek munkája egykor meleget és villanyfényt biztosított számunkra.

A falu után néhány száz méterre egy kis autópihenőnél balra térünk le. Az erdei út a Padrag-sziklák rendkívül látványos tornyaihoz visz **(2)**. A patak évszázadezek alatt fűrészelte át a magasba törő sziklaszirtet. A műútra visszatérve nem egészen 3 km után balra fordulunk be az erdészeti útra, és ugyanennyit hajtunk a sűrű erdőben. Balra jelzés mutatja a Bújó-lik barlang eocén mészkőben kialakult hasadékát. Ez a víznyelő is – sok más Kab-hegyi társához hasonlóan – a vízzáró bazalt és a karsztosodó mészkő határán képződött **(3)**.

Újabb kanyarokkal érkezünk a Sárcsi-kút kiépített erdei pihenőhelyéhez. A forrás hangulatos tavacskát táplál, ahol néha horgászok próbálnak szerencsét. Elemőzsiánk elfogyasztását követően az útelágazásnál balra, a S jelzésen térünk le a Pokol-lik barlanghoz **(4)**. Alacsony boltzata mögötti tágas terme gyakran nyújtott menedéket a környékbeli népességnek, amit régészeti leletek is bizonyítanak.

A további lépcsőzés helyett célszerű visszake-rekezni a műútra, és leszerpentinezni a Köles-kepe-árok árnyas mélyére. A jobbra kiágazó erdei úton É felé kapaszkodjunk át a Cservár platóján; rövidesen a Bányászati Múzeumnál lyukadunk ki. Eredeti gépek szabadtéri kiállítása ismertet meg a hajdani föld alatti munkával. A geológiai időkről pedig a szomszédos épület őslénytára mutat érdekességeket. E szellemi felfrissülés után legurulunk Alsócsingerbe, ahol bal kéz felől egy gőzmozdonyt pillantunk meg. A múlt században ez vontatta a szénnel megrakott vagonokat Ajkára. Mi a műúton hajtunk be a városba, és a Csónakázó-tó partján nyújtóztatjuk ki fáradt tagjainkat.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Doba: Erdődy-kastély
Devecser: Esterházy-kastély

MEGKÖZELÍTÉS

A 8-as főútról Somlóvásárhelynél (ide vonattal és autóbusszal is érkezhünk) kell É felé letérni, és a hegy DK-i oldalán messziről is jól látható Szt. Margit-kápolnáig autózni. A szőlőparcellák közt egy nyomsávosra szűkülő úton fokozottan figyeljünk a szembejövő forgalom miatt!

TÚRA

8 km, 200 m, 3-4 óra, gyalogos
Kápolna–(S)–tanösvény–(S)–(SL)–(S)–tanösvény–kilátó–(S)–kápolna

TUDTA-E?

Kukoricaköves bazaltnak nevezzük a mállás, aprózódás következtében centiméternél kisebb szemcsékre könnyen széteső kőzetet.

A SOMLÓ MEGHÓDÍTÁSA

A Bakony nyugati végét őrző magányos tűzhányó a hazai vulkáni tanúhegyek egyik legsebbe példája. Síkságból kiemelkedő sötét tömbjét sajátos zamatú borokat termő szőlők övezik **(4)**. A tetején magasodó kilátó és a romjaiban is megkapó szépségű vár meghódítását több irányból is megkísérelhetjük. Mi a délről induló „klasszikus” útvonalat ajánljuk. Útközben egy röpke megállót megér a Taposó-kút megtekintése. A különleges emelőszerkezettel csaknem száz méter mélyről húzták felszínre az éltető vizet. A műemlék kápolna **(1)** alatti füves parkolóból már remek kilátás nyílik, de a felejthetetlen élményt a hegytetőt behálózó Kitaibel Pál tanösvény bejárása jelenti. A kápolnától kukoricaköves bazaltból álló lépcsőkön kapaszkodunk fel a hegyperemre. Útközben még a tetszetős megjelenésű bikapókot **(3)** is megpillanthatjuk. A tanösvényen balra induljunk; a mélybe szakadó szirtek oldalán sziklai ternye virágzik **(2)**. Utunk hajdani borospincék maradványai közt, majd színes réteken vezet.

A pihenésre csábító padoktól É felé már árnyas erdei úton ballagunk a hegyorron magasodó várromhoz. A bazaltbástyáktól visszatérve, a balra leágazó aszfaltút mentén gyertyánerdő és cserjék rejtik a hűvösebb klímát kedvelő, védett nyugati csillagvirágot. Kinizsi sziklájától felfelé kaptatva azonban már ismét melegünk lesz. A 4 millió éves vulkáni kráter megmaradt gerincén a sárga bazalttuffat feketésszürke kőtömbök váltják, végül vörös hólyagos bazalton taposunk. A helyi termésköböl épített kilátó tetejéről csodálatos körpanoráma tárul elénk. Az alant siető autók és a vonat mintha egy óriási terepasztal makettjei lennének...

Szent István szobrának körbejárása után a központi vulkáni kúp salakos bazaltján araszolgatunk lefelé. Ki gondolná, hogy az alattunk elterülő plató termékeny talaját sok ezer éve bronzkori emberek művelték, és alig 150 esztendeje még itt fent is tőkék sokaságán érlelődtek a hegy finom borait adó szőlőszemek?

